

Posudek bakalářské práce

Zbarvení keramiky kultury s lineární keramikou jako indikátor způsobu výpalu

Autor: Tereza Tomanová

Studijní program: B7109 Archeologie

Hradec Králové 2018

Cílem bakalářské práce je zmapovat barevnost povrchu a interpretovat způsoby výpalu. Práci je možno posuzovat ve čtyřech částech. V první části (kap. 1-2) autorka stručně popisuje svoje prameny, se kterými pracovala. Ve druhé části (kap. 3-4) shromáždila a uspořádala z literatury hlavní téze, které se zadání týkají. Tato část představuje stav bádání i úvod do problematiky. Třetí část (kap. 6, 9-11) obsahuje samostatnou výzkumnou práci autorky včetně tvorby dat, jejich popisu a vyhodnocení jejich struktury. Čtvrtá část (kap. 8, 12-13 a přílohy) zahrnuje dokumentaci archeologických nálezů, které sloužily ke tvorbě dat a odpovídající databáze.

Sídlíště Bylany a jeho keramika (1. část). Stručná historie výzkumu je podána přehledně na základě dobré znalosti literatury. Autorka zmiňuje i zásadní body problematiky neolitu na této lokalitě. Podrobněji uvádí základní popisné znaky pro funkční klasifikaci keramiky, její výzdobu a relativní datování. Tato kapitola shrnuje dosavadní fakta velmi informovaně na úrovni dosavadních interpretací. Obširněji si všímá barevnosti keramiky, které byla dosud popisována převážně intuitivní formou ve znaku třídy keramiky. Vytvořila si v této části textu důležitý přehled výchozích dat z dosavadních publikací, na který může ve své práci navazovat.

Technologický řetězec a barva (2. část). Celkový pracovní postup výroby keramiky je pojat velmi obširně, což dobře koresponduje s tématem práce. Autorka volila metodu vybraných často doslovných textů z literatury, které jsou řádně a důsledně citovány. Čerpá z hlavních publikačních zdrojů, jako je práce P. Rice (2015) pro detaily jednotlivých postupných akcí a O. Rye (1981). Zatímco první práce vyšla již ve druhém vydání a obsahuje aktualizované informace, je druhá práce přeci jen dřívějšího data. Ačkoliv nebylo v zadání ani v možnostech autorky sledovat podrobnosti z okruhu fyzikálních nebo chemických změn, mohla být v tomto směru technologická literatura, která zahrnuje dnes výsledky specializovaného oboru, zmíněna. Vedle vnějších znaků mohou jistě i detaily složitých vnitřních chemických procesů přispět k identifikaci různých způsobů výpalu. Zařízením pro výpal keramiky se naopak podrobně věnuje, což navazuje na již zavedenou tradici studia na KARCH UHK v posledních letech. Pro celkový dopad této práce by nepochybně přispělo také i grafické znázornění popisovaného operačního řetězce. Barva je definována jako důležitý znak pro sledování podmínek výpalu. Na keramice jsou barvy určovány podle Munsellových standardů. Podrobně jsou probírány okolnosti, které mají vliv na výpal, druhy výpalu a jednotlivé složky keramické hmoty, které mohou výslednou barvu ovlivnit.

Metodika a vyhodnocení (3. část). V kapitole o metodice popisuje autorka technické postupy dokumentace předmětů z výzkumu v Bylanech a jejich praktické a evidenční provedení. K tomu jí pomohla i dosavadní dokumentace a bylanská databáze. Data vytvářela zcela samostatně podle vlastního formulovaného popisného systému. Zanášela je jednak do kodifikovaných kreseb jednak do samostatné databáze a jednak do databáze určovaných hodnot standardizované barevné škály. Samostatně sledovala barevnost na vnější i vnitřní straně nádob a dokumentaci doplňovala kresebně i fotograficky. Katalog obsahuje podrobná data evidenčních znaků a diagnostických znaků v kategorii barva. Zahrnuje popis dat pro 30 nádob původních a 8 nádob experimentálních. Vyhodnocení znaků a jejich hodnot je

provedeno formou absolutních četností a provázeno sloupcovými grafy. Hodnoceny jsou odstíny barev v souborech chronologických stupňů, v souborech podle materiálu a základních tvarů. Samostatně je vyhodnocen soubor nádob podle velikostních hodnot a vnějšího i vnitřního povrchu. Velikosti jsou určeny ve 4 kvartilech šířky nádob. Tento soubor do jisté míry doplňuje funkční klasifikaci neolitických tvarů. Tvarosloví značně zjednodušila pro potřeby tohoto hodnocení. Hodnoty znaků na experimentální keramice byly sledovány podle dvou druhů vypalovacích zařízení – v jednokomorové peci a na otevřeném ohništi. Autorka dospěla k několika důležitým závěrům, o kterých se doposud jen diskutovalo, ale které ve své práci poprvé podložila podrobnějším specifickým studiem. Druh výpalu se lišil ve starším stupni a později, což je výraz technologické změny mezi staro- a středoneolitickou keramikou v různých oblastech střední a jihovýchodní Evropy. V této souvislosti je ale problematické vyčlenění organické příměsi jako samostatné hodnoty, protože se může vyskytovat v malé míře i jinde a není s hodnotami jemná/hrubá disjunktní. Zajímavá je korelace menších nádob a oxidačního výpalu a korelace větších nádob a redukčního výpalu grafy na str. 75-76, což pak ale autorka v závěru zpochybnila vysvětlením na str. 84. S procesem výpalu souvisí také rozdíly v barevné zonalitě spíše než ve funkčnosti nádob. Převažoval výpal na otevřeném ohništi.

Data a databáze (4. část). Vlastní data vytvářela zcela samostatně a zanášela je jednak do kodifikovaných kreseb jednak do vlastní databáze a také do databáze určených hodnot standardizované barevné škály. Samostatně sledovala barevnost na vnější i vnitřní straně nádob a dokumentaci doplňovala fotograficky. Katalog obsahuje podrobná data evidenčních znaků a diagnostických znaků v kategorii barva. Zahrnuje popis dat pro 30 nádob reálných a 8 nádob experimentálních. Databáze je přehledně zpracována, autorka jednotlivé hodnoty znaků nekodifikovala, což při poměrně malém počtu záznamů není nezbytné.

Posouzení práce. Práci lze hodnotit jako případovou studii, která přináší podrobné informace o chování jedné technologické kategorie na neolitické keramice. Barevnost nádob byla zkoumána v závislosti na dalších znacích keramiky, a to formálních (materiál), funkčních (tvary a velikost) i chronologických (datování neolitické keramiky do stupňů). Práce byla velmi pečlivě zpracována, obsah textu je logicky uspořádán a bez formálních omylů (výjimečně na str. 8: místo názvu odstavce „technika výzdoby“ z kontextu vyplývá, že se jedná o „technickou výzdobu“, nebo na str. 16 „endobování“ má být „engobování“). Autorka prokázala schopnost samostatně pracovat s nálezy v rámci zadaného tématu a v daném rozsahu. Prokázala také znalost základních postupů s tvorbou a kvantitativním popisem dat. Empirická data určitého vzorku nádob z výzkumu v Bylanech propojila s experimentálními daty z nádob, které byly výsledkem pokusných výpalů v jiném projektu. V neposlední řadě dostatečně využila základní literaturu k danému tématu. Z této literatury čerpala v části, kterou lze označit jako stav bádání a úvod do problematiky formou častých citací a překladů. V odborné literatuře se doslovné citace používají v omezené míře jen při zdůraznění nějakého významného výroku nebo v polemických souvislostech. V jiném případě by text měl být uveden uvozovkami případně tištěn kurzivou. U překladu cizojazyčné pasáže bývá uveden překladatel. Přesto je možno konstatovat, že autorka zpracovala samostatně originální výzkumnou práci, což není na úrovni bakalářské práce zcela běžné. Přispěla odpovídajícími výsledky k poznání jednoho výseku technologie neolitické keramiky a splnila tím zadání bakalářské práce. Proto práci doporučuji ke kladnému obhájení. S ohledem na zpracování jednotlivých částí textu navrhuji hodnocení B.

V Praze, dne

Prof. I. Pavlů